

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija
Tekstopolis
Knjiga 35

PARTIZANSKA KNJIGA

Naslov originala
Bernardo Atxaga
Días de Nevada

© Bernardo Atxaga, 2013.

© Za ovo izdanje Partizanska knjiga, 2020.

Esta obra ha sido publicada con una subvención del Ministerio de Cultura y Deporte de España. Ovo delo je objavljeno uz podršku Ministarstva kulture i sporta Španije.

Liburu honen itzulpenak Etxepare Euskal Institutuaren dirulaguntza izan du. Prevod ove knjige pomogao je Baskijski institut Ecépare.

Urednik
Srđan Srdić

Bernardo Aćaga

Dani u Nevadi

S baskijskog na španski preveli
Asun Garikano i Bernardo Aćaga

Sa španskog prevela
Biljana Isailović

Kikinda, 2020.

Asuni Garikano
Elisabeti i Jonu Irasuu

TIŠINA

Tišina stalno vlada u Rinu, čak i danju. Kazina su savršeno ušuškane zgrade, iznutra zastрте tapisonima, pa se nikakav zvuk ne probija izvan sala u kojima su nanizani slot-aparati i poređani kockarski stolovi. Ni saobraćaj se ne primećuje u najprometnijoj ulici, Virdžinija stritu, ili na auto-putevima 80 i 395, koji prolaze kroz grad, kao da su i oni zastrti tapisonima, ili kao da se kola i kamioni šunjaju.

Kad padne noć, tišina, ono što se subjektivno oseća kao tišina, postaje još dublja. Oglašavanje jednog zvonca istog časa stavlja u pripravnost gradsku policiju. Ako bi u nekoj kući pukla petarda, pojurili bi svom brzinom ka tom mestu, sve sa upaljenim rotacionim svetlima na kolima.

Tišina je bila prvo što smo doživeli onog dana kad smo stigli u Rino, 18. avgusta 2007, čim se udaljio taksi koji nas je dovezao sa aerodroma i ostavio nasred ulice ispred broja 145, naše buduće kuće, u ulici Koledž drajv. Bili smo sami; na ulici nije bilo nikoga. Kontejneri za đubre izgledali su nam kao da su od kamena.

Raspakovali smo kofere i izašli na terasu u zadnjem delu kuće. U tami su se primećivali samo oblici: stene, visoko rastinje koje je podsećalo na žukvu, nekoliko kaktusa. Dvorište je bilo prilično veliko. Prostiralo se naviše, duž jedne padine, i bilo okruženo drvećem i žbunjem.

Anhela je pritisnula crveno dugme pored zadnjih vrata, i svetlost dvaju reflektora na zidu obasjala je dvorište u polju od nekih trideset do četrdeset metara. Na vrhu padine nalazila se velika kuća; s desne strane, gde je bilo najviše drveća, ugledali smo dvorišnu kućicu.

Isaskun i Sara su potrčale desno.

– Ovde ima nekog! – uzviknula je Isaskun, uhvativši sestru za mišicu.

Odmah sam primetio, u blizini kućice, dve tačke, dva žuta kružića, dva sjajna oka. Nisu se pomerale, nisu treptala. Njihova ukočenost nije bila ljudska.

Pre nego što smo krenuli na put, pročitao sam u jednom bedekeru za Nevadu da su među opasnostima koje treba imati na umu skoro na prvom mestu, odmah posle sunca, zvečarke. Ali, sudeći po fotografijama i ostalim napomenama, one žive u pustinji i nikada ne izlaze iz nje. Zato sam pomislio da te žute očice nisu oči reptila, nego će pre biti da su mačje. Mada nisam mogao da budem siguran u to.

Pored vrata kućice stajala je lopata. Uzeo sam je i zakoračio napred. Očekivao sam neki šum, pokret. Ali nije nije bilo ničeg. Sem tišine, iste one tišine koja nas je dočekala kad smo izašli iz taksija.

Oči su mi se već bile navikle na tamu. Uočio sam sićušnu glavu. Iza nje, prugast rep.

– To je rakun – rekla je Anhela iza mojih leđa.

Isaskun i Sara su htele da mu priđu. Ali ja im, nasuprot Anhelinom mišljenju, to nisam dozvolio. Bedeker o Nevadi nije pomenuo rakune navodeći opasnosti koje vrebaju posetioce, ali je rečeno da neki mogu imati besnilo.

KUĆA U KOLEDŽ DRAJVU

Mogla je da bude palata, poput onih u bogatim četvrtima severnoameričkih gradova, jer je imala stepenište i trem, i prefinjen sklad između različitih delova, krova, prozora, zidova; ali stepenište je bilo ruševno, a na trem verovatno ne bi stale dve stolice za ljuljanje. Unutra, deo za stanovanje nije dostizao ni četrdeset kvadratnih metara. Kuća jeste bila vila, ali minijaturna.

Imala je dve spavaće sobe, od kojih je jedna bila normalna, sa samo jednim krevetom, a druga majušna, u koju su knap stala dva dušeka širine po osamdeset centimetara. Kupatilo je bilo uzano. Hodnik, još uzaniji. Pravougaona kuhinja bila je podeljena napola. U jednoj polovini nalazili su se frižider, sudopera i četiri električne ringle; u drugoj – u taj prostor svetlost je dopirala kroz prozor koji je gledao na dvorište – jedan kvadratni sto i četiri stolice. U nedostatku dnevne sobe, sofa i televizor stavljeni su u predsoblje.

Kuća je bila puna starih časopisa, reklamnih oglasa i neotvorenih pisama, te nam je prvi posao, pošto smo ispraznili kofere, bio da pomno pregledamo celu tu gomilu, kako bismo bacili u kontejner sve što je nevažno. Jedino smo spasli nekoliko primeraka novina *Rino gazet-džornal* i pismo Američke banke na kojem je bio pečat *documents* i koje je bilo upućeno izvesnom Robertu H. Erlu.

DRUGA NOĆ U RINU

Ustao sam u dva noću da popijem vode i zatekao Saru u predsoblju; stajala je pored sofe. Dok sam je gledao s leđa, u malenoj spavaćici, ličila mi je na lutku. Upiljila se u pravcu uglačanog stakla špijunke na vratima.

S druge strane tog stakla, zgrade kazina gubile su obrise, pretvarajući se u mrlje. Preovlađujuća boja bila je crvena.

Tiho sam pozvao Saru. Nije me čula. Uzeo sam je u naručje i odneo u krevet.

21. AVGUST 2007. Noć

Izašli smo u prvu noćnu šetnju i prepešačili sto metara ulicom Koledž drajv dok nismo stigli do uzvišenog dela Virdžinija strita. Odatle se mogao videti ceo grad: splet belih svetala zastakljenih površina s kojih su odskakale crvene, zelene ili fuksija svetiljke kazina. U daljini su se njihove boje rasplinjavale, da bi, na kraju, ličile na razbacane svetlosne tačkice. Iza njih je vladala potpuna tama, pustinja.

Prema rečima taksiste koji nas je dovezao sa aerodroma, Rino je imao 225.000 stanovnika, kojima treba dodati još i žitelje obližnjeg Sparksa, njih 100.000; ali u mnogim aspektima, recimo, po broju hotelskih soba, ili dnevnih letova, Rino je bio na nivou gradova od milion stanovnika. Kad čovek vidi svetla grada noću, shvata da je ta procena potpuno razumna.

Spustili smo se Virdžinija stritom do kraja kroz koji prolazi, ispod nivoa kuća, auto-put 80 i tu smo, pored dragstora iz lanca „Volgrins”, primetili nekoliko šćućurenih prosjaka. S druge strane ulice, na parkingu pumpe „Teksako”, policija je iz dva automobila, skrivena u senci, nešto motrila.

U blizini se pojavio jedan helikopter koji je leteo veoma nisko i svoju poziciju označavao crvenim rotacionim svetlom. Preleteo je preko auto-puta 80 i sleteo na krov bolnice „Sent Meri”, koju smo bezuspešno – bila je preskupa za kvotu koju smo plaćali – prvo zatražili od naše osiguravajuće kuće.

Napustili smo ulicu i zaputili se u pravcu univerzitetskog kampusa. Bilo je mračno. Na malom veštačkom jezeru Mansanita, koje su okruživale zgrada s trpezarijama i Rudarska škola, ugledali smo labuda. Nežno je klizio po vodi, kao da ga je jedino pokretao, tako se činilo, povetarac koji je dopirao iz pustinje.

23. AVGUST. Noć uz televizor

Prikazivao se dokumentarac o Drugom svetskom ratu, i ja sam ostao da ga pogledam kada su Anhela i devojčice otišle u krevet.

Glas naratora je bio blag, dok su veterani, sada već osamdesetogodišnjaci, s tugom pričali o drugovima palim u Normandiji. U pozadini, zvuci muzičke teme Henrija Mancinija, *Soldier in the Rain*, i još jedna melodija, takođe lagana, takođe tužna, koju nisam prepoznao.

Setio sam se nečeg što smo usput videli na aerodromu u San Francisku: na sve strane britanske i španske zastave, i panoi s natpisima o „ratu protiv terora” ili s navedenim imenima „nacija koje su prijatelji Sjedinjenih Država”.

Dokumentarac je odjednom dobio novi smisao. Nalazili smo se u zemlji koja je u ratu. Prošle su četiri godine otkako se Džordž Buš odlučio za invaziju na Irak, i gubici američke vojske računali su se u hiljadama. Blagi glas naratora, tužni zvuci melodije *Soldier in the Rain*, sve što je u dokumentarcu apelovalo na srce ili na nervni sistem kičmenog stuba, ticalo se sadašnjosti, a ne prošlosti.

SAN

Zaspao sam ispred televizora, i video sebe devet hiljada kilometara daleko od Rina, u bolnici u San Sebastijanu. Ležao sam u tesnom krevetu, okružen metalnim šipkama, pokušavajući da privučem pažnju noćne negovateljice koju je porodica angažovala da se brine o meni. Osećao sam potrebu da odem do toaleta.

Negovateljica me nije primećivala. Bila je to mlada devojka, od oko dvadeset pet godina. S nekim je razgovarala preko mobilnog telefona.

– Da, ovde sam, na plaži – rekla je, lupkajući rukom po strunjači koju je koristila da se opruži i odmori.

Znao sam tu frazu, već sam je nekoliko puta čuo od nje. Kad god je razgovarala s momkom, nazivala je bolničku sobu „plažom”. Bio je to njen smisao za humor.

Plašeći se da ne pokvasim krevet, probao sam da srušim šipke koje su me zarobljavale. Nisam mogao, pa sam iz sveg glasa pozvao negovateljicu. Ona je ugasila telefon i počela da žvrlja po stranicama nekog ilustrovanog časopisa. Istegao sam vrat iznad šipki i uspeo da pročitam jednu od rečenica koje je napisala: „Znam da me ponekad okružuje aura tuge i ti to vidiš...”

Izgrdio sam je i pokušao da je pogodim jastukom u glavu, ali jedino sam uspeo da iskrivim iglu za infuziju koja mi je bila u veni na desnoj ruci.

– Sklanjajte mi ove šipke! Nisam majmun u kavezu!

Probudio sam se, otvorio oči. Crno-bele slike na ekranu prikazivale su zapaljen tenk.

Delovi prizora iz sna, istinski delovi, bili su pobrkani. Zaista je postojala noćna negovateljica koja je bolničku sobu nazivala „plažom” i škrabala po stranicama časopisa sentimentalne budalaštine; postojao je u toj bolnici i krevet s metalnim šipkama. Ali buntovnik – „Sklanjajte mi ove šipke! Nisam majmun u kavezu!” – nisam bio ja, nego moj otac. Takođe, negovateljica nije imala nikakve veze s ovom pričom. Ja sam, naime, odbijao da mu sklonim šipke da se ne bih suprotstavljao bolničarkama.

25. AVGUST. Prvi dan u školi

Škola „Maunt Rouz”, u koju su krenule Isaskun i Sara, nalazila se u Grandvju aveniji, na pet minuta vožnje od kuće polovnim ford sedanom koji smo upravo kupili.

Saru su sa ostalo tridesetoro dece od devet i deset godina stavili u razred o kojem su se starali dva profesora i jedna studentkinja na magistarskim studijama koja je bila na praksi. Isaskun je završila u razredu za adolescente ili gotovo adolescente, s petnaest učenika, za koje je bila zadužena samo jedna profesorka. Čim su se vrata učionica zatvorila, direktor škole obratio se svim učenicima kratkim pozdravnim govorom preko zvučnika, pomenuvši i naše ćerke, „Isaskun” i „Saura”, među imenima novih đaka.

Njihovi časovi završavali su se u tri po podne. Vratili smo se po njih posle ručka na Univerzitetu i krišom provirili kroz prozore koji su gledali na dvorište da bismo videli šta se događa u Isaskuninoj i Sarinoj učionici. Profesorke su naglas čitale, a naše ćerke su pratile njihove reči poput ostale dece. Manje-više, shvatale su ono što su slušale. Anhelin napor tokom nekoliko meseci pre puta nije bio uzaludan.

Učenici su izlazili u vrsti, a profesorka bi svakog svog đaka zagrlila na vratima.

FILM U TOKU NOĆI

Vojni avioni su neprestano saletali *Empajer stejt* otvarajući rafalnu paljbu na King Konga, koji se popeo na vrh zgrade. Povremeno bi se videla polunaga devojka koju je majmun držao u kandžama, ili pak ljudi na ulici, oko zgrade, pogleda uprtog uvis; ali ono što se najčešće videlo na ekranu bio je napad aviona. Prvo, slika iz ugla pilota; zatim, pucnji; na kraju, brujanje motora. Te slike su se ponavljale, zamarale.

Dok je živio na ostrvu, gde je prethodno ubio dinosaurusu i džinovsku zmiju, koja je otela, između ostalog, i legiju devojaka, King Kongu nasilje verovatno nije bilo strano; ali izvan džungle on ništa nije shvatao. Ne primećuje crvenu mrlju na svom vratu, ranu nastalu zbog nevidljivih mitraljeskih metaka, i upinje se u borbi protiv aviona, ništa ne shvatajući. Na kraju uspeva da uhvati jedan avion i da ga uništi; ali ništa ne postiže, jer nema predaha. Drugi avioni se ustremljuju na njega i neprekidno pucaju. *Ta-ta-ta-ta, ta-ta-ta-ta.*

King Kong se sapliće i samo ga antena *Empajer stejta* spasava da se ne strmoglavi. Kraj se približavao. Sara, naša ćerka od devet godina, počinje da plače, tiho, za sebe. Nastaviće tako tokom celog filma.

King Kong je odjednom shvatio da mu je kucnuo zadnji čas i pokazuje gest plemenitosti. Skupio je poslednji atom snage i spustio na zemlju devojku koju je držao u kandžama. Zatim se stropoštao. Na ekranu se vidi kako leži na ulici, okružen ljudima, i čuje se nečiji

glas koji kaže da ga nisu ubili avioni, nego ljubav. Film se završava. Ali ne i Sarin plač. Ona je neutešno plakala.

Nismo znali kako da je smirimo, pa smo počeli da iznosimo argumente.

– Moraš da shvatiš. Njega jesu povredili, ali je i on prethodno povređivao druge.

Ne prestajući da jeca, Sara je odgovorila:

– Ali on to nije hteo da uradi, a drugi jesu.

Pošto nije postojao način da razrešimo taj detalj, odneli smo je u krevet s nadom da će joj kraljica Mab doneti snove koji će joj pomoći da zaboravi sudbinu King Konga.

NOĆ U „TAKOSU”

Išli smo u kupovinu u tržni centar na raskrsnici ulice Nortoun i obilaznice Makaran. Predveče, oko sedam, spustili smo kese u prtljažnik i otišli na večeru u restoran brze hrane lanca „Takos”. On se takođe tu nalazio, s druge strane Makarana, na uzvišici.

Kuhinja restorana bila je vidljiva, odvojena samo šankom dužine tri do četiri metra i zaposlene koje su se tu vrzmale, sve latino žene, pripremale su hranu i ređale je na metalne poslužavnike slične onima u restoranima za samoposluživanje. Mnogi gosti pokupili bi upakovanu večeru sa šaltera koji je gledao na parking, ne izlazeći iz kola, ili za samim šankom. Za one kojima je bilo draže da tu večeraju, restoran je imao na raspolaganju desetak stolova.

Taj lokal inače uopšte nije izgledao prostački. Imao je veliki prozor okrenut prema obilaznici Makaran i gradu, osvetljenom i blistavom, koji je poput dijamanta svetlucao u njemu kao na slici.

Devojčice su izabrale prvi sto u restoranu, odmah pored vrata, na nekoliko metara od gosa koji im je privukao pažnju. Bio je to Latinoamerikanac, debeli mladić od oko sto trideset kilograma.

– Zar nećete pored prozora? – upitao sam ih.

Ne, baš su htele sto odakle su mogle da posmatraju tog mladića. Njegova glava ih je plašila i privlačila istovremeno, onako ogromna, okrugla, potpuno ćelava,

nataknutu kao kugla na vrat koji je bio dva puta deblji nego što je normalno.

Debeli čovek bi često uputio pogled prema kuhinji. U jednom trenutku je ustao i otišao da razgovara s devojkom koja je pripremala i pakovala hranu.

Pomislio sam da ima nekakav lični odnos prema njoj, ili da je možda jedan od zaposlenih u restoranu kome sada nije smena. U svakom slučaju, nije bio gost, jer ništa nije jeo niti pio. Jedina mu je preokupacija, sem devojke iz kuhinje, bio vlastiti telefon. Stalno je preletao prstima preko tastature, kao da se igrao, ne pozivajući u stvari nijedan broj.

Čim sam seo, setio sam se da su mi ruke prljave, pa sam pošao u toalet, petnaestak koraka odatle. Ali bio je zaključan, pa sam se vratio za sto.

– Nisu ti prljave ruke – rekla mi je Isaskun. – Umazao si ih puderom za šminkanje koji smo kupili za Noć veštica.

Pozvali su nas da preuzmemo naše poslužavnike, pa sam, pre nego što smo ih uzeli, ponovo otišao do toaleta. Uzalud, i dalje je bio zaključan. Trenutak kasnije ruke su mi bile još prljavije, jer je poslužavnik koji sam podigao sa šanka bio mastan, sa ostacima sosa.

– Kakva je ovo prljavština? – upitao sam devojku koja je tu radila.

Ne prozborivši ni reč, tutnula mi je u ruke čist poslužavnik i stalak s papirnim salvetama.

U restoranu se pojavio novi gost; stajao je pored vrata. Bio je obučen u stilu kauboja, u tamnoj lubičastoj košulji s belim paspulom. Pomislio sam da je verovatno on ta osoba koja je bila u toaletu, te sam brzo otišao da operem ruke. Pogodio sam: ručka na vratima je popustila.

Toalet-papir je bio razbacan po podu, a umivaonik pun vode bio je zapušen krpom. Pažljivo sam oprao ruke, dodirujući samo ono najneophodnije. Pri izlasku sam primetio da je korpa za otpatke stajala prevrnuta u ćošku. Oko nje je bila hrpa svega i svačega: ostataka hrane, celofana od slatkiša i, naravno, toalet-papira.

Sada je desetak osoba čekalo u redu pred kuhinjskim šankom. Poslednja su bila dva policajca. Držali su kape ispod miški i delovali skrušeno, kao da su se, umesto u restoranu brze hrane, nalazili u kapeli; ipak, plava boja njihovih uniformi i pištolji za pojasima delovali su na okolinu, pa su gosti napeto posmatrali, ne prozborivši ni reč.

Policajci su stajali u redu samo koliko im je trebalo da osmotre zaposlene žene, a onda su lagano prišli devojci koja je razgovarala s debelim muškarcem. Ona je pružila ruku pokazujući ka napolje.

Pomislio sam da je verovatno neki automobil smetao, pa sam upitao Anhelu jesmo li mi dobro parkirali.

– Ti stalno o nečemu brineš – rekla mi je Isaskun.
– Prvo, o rukama. Sada, o kolima.

Policajci su izašli iz lokala isto tako diskretno kako su se do tada ponašali; na trenutak je sve utonulo u mir i tišinu, i činilo se da je „Takos”, zaista, postao kapela. A onda je, odjednom, kao navijen, debeli muškarac počeo da priča sa zaposlenom. Kretao se lako. Bio je brz.

Devojka ga je mrzovoljno uslužila. Između njih je bila razlika, u visini, dvadesetak centimetara; u težini, ona je verovatno premašivala šezdeset kilograma. Međutim, delovalo je da ona njega gleda preko ramena. Ni u jednom trenutku tokom razgovora nije prestala da puni plastične posude hranom.

Lokal se ispraznio. Više nije bilo nikoga ispred šanka. Za stolovima smo sedeli samo mi i debeli čovek. On je i dalje čačkao mobilni telefon. Isaskun je čitala strip. Anhela i Sara su upoređivale boje pudera na salveti. S druge strane prozora, kazina crvene, fuksija i zelene boje ličila su na katedrale.

Otvorila su se vrata i ušla su trojica policajaca, dvojica odranije i još jedan, nešto stariji od njih. Prvo su otišli u toalet, a zatim do šanka, za kojim je stajala mrzovoljna devojka. Pokušavajući da im objasnim šta se dešava, pričao sam devojčicama o neredu u toaletu i o prljavštini na poslužavniku. Neko je pozvao policiju požalivši se na nedostatak higijene. Setio sam se kauboja u ljubičastoj košulji s belim paspulom koga sam video dok je stajao pored vrata.

Debeli čovek je ponovo ustao i otišao do trojice policajaca i devojke. Njih petoro su pričali tihim glasom; potom su dvojica policajaca i debeli čovek izašli na ulicu. Onaj treći, najstariji, ostao je da razgovara s devojkom. Ona mu je svaki čas pokazivala na kuhinju, ljutito, podižući glas. Nije bilo lako uplašiti je.

Isaskun je kroz staklo na vratima gledala šta se dešava napolju.

– Jedan policajac je bacio kesicu s belim prahom na haubu kola – rekla je. – Liči na šećer, ili brašno. Ali sigurno je droga.

Izašli smo iz restorana i pošli kući; napolju je bio debeli čovek; sedeo je na ivici trotoara okružen policajcima, s lisicama na rukama iza leđa. U tom položaju, tetovažu koja mu se spuštala niz potiljak bilo je lako prepoznati. Zmija.

Morali smo da obiđemo desetak policijskih kola na parkingu „Takosa” da bismo izašli na Makaran. Sara je pitala hoće li debeli čovek otići u zatvor. Odgovorili smo joj da hoće.

– Na mesec dana? – pitala je.

Pomislio sam da će verovatno ostati tamo godinama, ali nisam joj dao jasan odgovor.

– Ja mislim da nije bilo puno praha u kesici, i da će zato brzo izaći iz zatvora – rekla je Isaskun.

Kao što se dogodilo prethodne noći s King Kongom, devojčice su osetile sažaljenje prema uhapšenom.

Probudivši se u tami sobe u Koledž drajvu, opet sam se setio kauboja u ljubičastoj košulji s belim paspulom. Nema sumnje, i on je bio policajac. Dok je on pretresao toalet u „Takosu” u potrazi za drogom, njegovi uniformisani drugovi već su bili opkolili to mesto. Verovatno su u stopu pratili debelog čoveka. Njega, ili njegov telefon.

Nisam uspevao da jasno sagledam zaplet, ali nije me ni zanimao. Odavno je prošlo vreme kada su mi trileri delovali transcendentno. Ono što me je sada zanimalo, i to je bilo ključno, jeste nešto što je otkrila reakcija devojčica: kakva je veza između pravde i saosećanja? Gde je ta granica koju društvo ne sme da pređe u času kada se brani? Šta mora grad da uradi s King Kongom?

Ta pitanja su mi se motala po glavi. Njihove senke vrzmale su se po sobi. Zaspao sam bez nade. Čak ni kraljica Mab, gospodarica snova, ne bi znala da nađe odgovor.